

סימן תי"ח

איסור תענית בראש חודש

ראש חודש אסור בתענית, ואפי' תענית שעות אסורה, ומספיק לאכול פירות וא"צ לאכול דווקא פת. ובק"ק ווירמייש"א מתענים בר"ח סיון ואומרים סליחות ותחנונים מפני הגזירות שהיו באותו זמן, ואין למדים מהם לעלמא אף לענין תחנונים.

אין גוזרים תענית על הציבור בר"ח חנוכה ופורים, ואם גזרו אין גזירתם גזירה וא"צ להתענות, ואם גזרו להתענות כך וכך ימים כגון שני חמישי ושני, ולא אסקו אדעתייהו שבאחד מהם יחול ר"ח, והתחילו להתענות אפי' יום אחד, חלה הגזירה בדיעבד ומתענים ומשלימים כבשאר תענית, ואפי' אם התענו רוב היום ונזכרו שביום הבא יחול ר"ח צריכים לגמור התענית ולהתענות גם בר"ח, אך אם התענו רק כמה שעות אפשר שבטלה הגזירה וצריכים להפסיק מיד מהתענית. וחנוכה ופורים וחול המועד דינם כנ"ל, אך ביו"ט בודאי מפסיקים וא"צ להשלים ביום אחר. וכתב במ"ב שמבואר באחרונים בסימן תקע"ב שהדין הנ"ל היה בא"י, אבל האידנא ציבור דינם כיחיד ומפסיקים בר"ח, ומתענים ביום אחר (ועיין שעה"צ ז').

יחיד שקיבל עליו להתענות כך וכך ימים ופגע בו ר"ח, או שקיבל עליו להתענות בר"ח, אם קיבלו בלשון תענית בעלמא אינו צריך התרה, (ולענין השלמה, אם קיבל עליו להתענות שני חמישי ושני כל השנה או כמה חודשים א"צ להשלים, דמעיקרא לא חל החיוב על ר"ח, אבל אם קיבל להתענות כך וכך ימים, צריך לדלג את שבתות ויו"ט ור"ח ולהשלים אח"כ), אך אם קיבל התענית בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר, מחויב להשאל על נדרו כדי שלא יתענה, ופותרים ואומרים לו אילו שמת ליבך שיפגעו בתוך הזמן הזה אלו הימים לא היית נודר?, ומתירים לו.

נשבע להתענות כך וכך ימים ואירע בהם ר"ח, חלה השבועה כיון שהיא כוללת גם ימים המותרים ומיגו דחל בהם חל נמי בר"ח, ואם נשבע בפירוש להתענות בר"ח, כתב השו"ע שנראה שחלה עליו השבועה כיון שהאיסור להתענות אינו אלא מדרבנן (וממילא מחויב להתיר השבועה), אלא שמדברי הרמב"ם נראה לכא' שהוא מדאורייתא, והש"ך והפ"ח כתבו שאפי' אם זה מדאורייתא חלה השבועה, כיון שהאיסור לא מפורש בתורה.

מוותר להתענות בר"ח **תענית חלום**, וצריך למיתב תענית לתעניתו כדי לכפר על שביטל עונג ר"ח, כדמצינו לענין שבת, וכן הדין אם התענה משום נדר, אך כתב המ"א שאם התענה בר"ח ניסן או אב א"צ למיתב תענית לתעניתו, כיון שי"א שמצוה להתענות בהם.

סימן תי"ט

סעודת ראש חודש

אע"פ שאינו חייב לאכול בר"ח דברים הטעונים ברכת המזון, מ"מ המוציא הוצאות על סעודת ר"ח ואוכל ושותה בו בטוב הרי זה משובה, ובאור זרוע משמע שטוב שיאכל פת לשם סעודת ר"ח. ודי במה שאוכל ביום וא"צ להרבות גם בלילה. והמדקדקים נוהגים להוסיף מאכל אחד יותר משאר הימים לכבוד ר"ח, ואם חל ר"ח בשבת מוסיפים מאכל אחד יותר מכל שבת, ולפי הירושלמי אף אם לא הוסיף מאכל לשבת יכול להרבות בסעודת מלוה מלכה לכבוד ר"ח שעבר.

כל מזונותיו של אדם קצובים מר"ה לר"ה, חוץ מהוצאות שבת ויו"ט ור"ח וחול המועד ומה שהתינוקות מוילכים לבית רבן (י"מ שכר לימוד, וי"מ מה שנוהגים לשלוח למלמד מעות ר"ח, ואין לבטל המנהג), שאם מוסיף מוסיפין לו ואם פיחת פוחתין לו.

סימן ת"כ

דברים הנוהגים על המת בראש חודש

מוותר לנשים לענות על המת (-שכולם עונות כאחת), וכן מוותר לטפח (-להכות כף אל כף), אבל אסור לקונן (-אחת אומרת והאחרות עונות אחריה), שזה עיקר ההספד שהוא אסור בר"ח, ובת"ח מוותר. ואחר שנקבר המת לא מענות ולא מטפחות.

צדוק הדין - לדעת השו"ע אומרים בר"ח צדוק הדין וקדיש, לפי שאינו אלא הודאה וקבלת דין שמים, וכתב הרמ"א שאין נוהגים כך, מפני שזה מרגיל להספד, ואפי' לחכם בפניו אין נוהגים לומר בר"ח צדוק הדין, (אלא דורשים עליו אם הוא בר הכי, והח"א מפקפק היכא שמעורר קינה והספד בתוך הדרשה, שהרי אין לנו דין ת"ח לענין זה, אמנם בשאר ימים שאין אומרים בהם תחנון אין להחמיר בזה. ואומרים קדיש אחרי הדרשה). וכן הדין בכל ערב שבת ויו"ט אחר חצות ובימים שאין אומרים בהם תחנון, אמנם בל"ג בעומר או ט"ו באב או ט"ו בשבט וכדו', אומרים צדוק הדין על אדם גדול שמת, אבל לא בר"ח חנוכה ופורים שנזכרו בגמרא.

י"א שאם קוברים מת בלילה אין אומרים קדיש וצדוק הדין, אבל בבין השמשות אומרים.

סימן תכ"א

נוהגים באשכנז לומר פרשת "ובראשי חדשיכם" בשחרית אחרי אמירת פרשת התמיד, כדי לפרסם שהיום ר"ח, ובספרד אין נוהגים לאומרה, לפי שעתידים לקרותה בקריאת התורה.

סימן תכ"ב

אמירת יעלה ויבוא

אומרים יעלה ויבוא בתפילת י"ח, בערבית ושחרית ומנחה, והש"ץ מכריז בין קדיש לתפילה שהוא ר"ח, ואינו הפסק כיון שזה צורך התפילה, אבל בק"ש בין הפרקים אסור להפסיק.

מה יעשה אם שכח לומר יעלה ויבוא - אם לא אמר יעלה ויבוא עד שאמר ברוך אתה ד' (אפי' לא סיים המחזיר), בערבית אינו חוזר, בין כשר"ח הוא יום אחד בין כשהוא ב' ימים, מפני שאין מקדשים את החודש בלילה, אבל אם לא אמרו בשחרית ומנחה, אם נזכר אחרי המחזיר שכינתו לציון יאמרו שם ואח"כ יאמרו מודים, ואם נזכר אחרי אמירת ברוך אתה ד' נכון יותר שיסיים למדני חוקין ויאמרו ואח"כ יאמרו עוד פעם ותחזינה, ואם נזכר אחרי שהתחיל מודים חוזר לרצה אפי' אם הוא נזכר בשים שלום, לפי שג' הברכות האחרונות חשובות כאחת, וכן הדין כשרגיל לומר תחנונים (בין קודם יהיו לרצון בין לאחריו) אע"פ שעדיין לא אמר ואם כבר השלים תפילתו ואמר יהיו לרצון ואינו רגיל לומר עוד תחנונים, או שרגיל אבל סיים לומר תחנונים ואין בדעתו לומר עוד, וגם אינו רגיל לחזור לומר יהיו לרצון פעם נוספת אחרי התחנונים, אפי' אם עדיין לא עקר רגליו חוזר לראש התפילה.

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

אל יהי המשל הזה קל בעיניך, שע"י המשל הזה אדם יכול לעמוד בדברי תורה, משל למלך שאבד זהב מביטו או מרגליות טובה, לא ע"י פתילה כאיסר הוא מוצא אותה, כך המשל הזה לא יהיה קל בעיניך, שע"י המשל אדם עומד על דברי תורה. (שיר השירים רבה א ח). חז"ל משתמשים הרבה פעמים במשל, לפעמים מתקבל הרושם שהמשל מיותר, מזה הוא שווה, ההבנה היא מרגלית טובה והמשל הוא רק פתילה כאיסר, ולזה באים חז"ל ואומרים שדווקא ע"י אותה פתילה באיסר האדם מוצא את המרגלית הטובה. וגם להבנת דבר זה לא הסתפקו חז"ל לומר שע"י המשל אדם עומד על דברי תורה, אלא הביאו לזה משל ממרגלית טובה שנאבדה ונמצאה רק ע"י פתילה כאיסר.

גם המחשבת הדברים ע"י הכח המדמה? שיש באדם, כח הדמיון או כח הציור בלשונו, בכוח לתת לאדם חיזוק עצום בעבודת ד', עד כדי כך שבמכתב מאלהיו (חלק ד' עמוד 252) מביא מהסבא מקלם דברים מבהילים על כך, וז"ל 'במה השיגו האבות הקדושים וכל גדולי העולם את מדרגתם? במה היה כוחם יפה מכותנו? הם ידעו את הכח האדיר שבציורי הלב, והחזיקו לנגד עיניהם תמיד את ציורי גן עדן והתענוג הנפלא שבדרך ד', ובוה יצאו את יצרם ועמדו נגד כל הנסיונות, חז"ל הורו לנו דרך זו, כי הרי כל האגדתא שבש"ס ובמדרשים מלאים מציורים חיים ומוחשיים ממש'.

ונשתמש גם אנו בכח המשל והציור להמחיש לנו את עוצמתם ועבודתם של ימי האלול וראש השנה, משל הכולל בתוכו הרבה מדברי חז"ל ורבותינו על ההזדמנות והחובה המיוחדת לנצל ימים אלו באופן מיוחד.

מעשה באדם עשיר, מעשיירי תבל, עסקיו חובקו עולם היו, מפעלים וחברות רבות, ובכל אחד מהם כמות גדולה של עובדים. בנהג שבעולם עשיר כזה ממנה תחתיו מנהלים ומנכ"לים לכל חברה ומפעל, אולם הוא היה שונה, אצלו כל עובד היה כבן יחיד, היה עוקב אחרי התקדמותו, נותן לו משכורת לא רק בהתאם לתרומתו למפעל בו עבד, אלא גם בהתאמה לצרכיו האישיים, והיה מתחשב בעיקר במאמצים ולא רק בתוצאות.

הרגל נוסף מיוחד היה לאותו עשיר, בכל מפעל וחברה שברשותו היה שווה בכל שנה תקופה מסוימת, ובאותה תקופה היו העובדים משקיעים בעבודתם באופן מיוחד, והעשיר היה יושב ושוקל על כל עובד, איזה משכורת ונתנים הוא יקבל לשנה הבאה, אולי הוא בכלל מיותר, אולי הנוק שהוא גורם לחברה גדול מהתועלת, ואולי צריך לקדם אותו לתפקיד חשוב יותר, להגדיל את המשכורת, לתת לו גם כסיו ביטוחי רפוא.

העובדים היו מנצלים ימים אלו באופן מיוחד, בידעם שזו הזדמנות של פעם בשנה, ידע העשיר וידעו העובדים שהעבודה בחודש זה מושקעת יותר, וידעו גם מה המטרה, אולם כולם גם ידעו שבאמת היו רוצים לעבוד כך כל השנה, אלא שלא תמיד זה מצליח, וחודש זה הוא הביטוי האמיתי למה שהם רוצים, והעשיר הרי מתחשב במאמצים וברצון ולא רק בתוצאות. ולא די בזה אלא היו ממונים מיוחדים בכל המפעל, ממונים בהכוונת העשיר, להזכיר מידי יום לעובדים את ההזדמנות המיוחדת.

בסימונו של החודש היתה פגישה מיוחדת בין העשיר לבין כל אחד ואחד מהעובדים, פגישה קצרה ממוש, בה היה העשיר קולט בשניה את כל מכלול הנתונים הנדרשים, ומחליט על ההמשך, חותך גורלות, וככל שהעובד הגיע מוכן יותר, התוצאה היתה טובה יותר, ואחת ההכנות החשובות ביותר היתה להכיר בסמכותו ויכולתו של העשיר לחרוץ גורלות, ולא לבוא מתוך מחשבה שמה שהיה הוא שיהיה.

ניתן להאריך עוד רבות בפרטי המשל, אבל בסופו של דבר העיקר זה הנמשל, המשל הוא רק פתילה כאיסר, והבנת הדברים היא המרגלית הטובה, ותן לחכם ויחכם עוד, ונעבור למרגלית הטובה הרי היא עמל התורה בבירור הלכותיה.

גמ"ח אושר בכבוד (ת"ר)

אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה

בעידודם ובברכתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים מהחודר ללא חשש ריבית:

info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד'

מעשה ביהודי שקנה 'דירה על הנייר' ושילם עבור כך סכום ראשוני, וכידוע סך זה מוכה את הקונה בזכות קניית דירה לכשתבינה, ולמרות שתתכן עליית מחירים, אם בגין עליית מדד הבניה אם בגין עלייה כללית של מחירי הדירות, מ"מ כל התשלומים ששילים הקונה לפני עליית המחירים מזכים אותו באחוזי דירה במחיר הישן.

כמוכן שעשה זאת בהיתר עיסקה, דבלא זה איכא למיחש משום פסיקה, דמשום הקדמת מועותיו מזכר לו אח"כ בזול. ואמנם י"ל שאין שזומתו ידוע דק"ל (קעג ז ברמ"א) דשרי משום שלא ניכרת הוזלה, מ"מ עלול להיווצר פער גדול בין שווי הדירה בזמן התשלום הראשון לבין שווייה בקבלת המפתח, ועוד במקרה של עליית מדד הבניה היא תהא ניכרת לכאז' הוי שזומתו ידוע.

דא עקא שאחרי החתימה על העיסקה ותשלום חלק מהמועות נתברר שהיום הוסיף בהית"ע סעיף המוכפף את כל הסכם ההית"ע בכך שהבנק המלווה את הפרוייקט לא יתנגד לו. בעקבות כך סברו פוסקים חשובים שאין תוקף להית"ע כשהו כי אין סיבה לבגן המלווה להסכים להית"ע.

על כן הציעו שהקונה ימחל על ההטבה המגיעה לו בגין ההלוואה ונמצא שההטבה הניתנת לו איננה אגר נטר אלא מתנה בעלמא. ויותר מדוייק להיפך - הקונה יתכוון בשעת מעשה קנין הבית (לכאז' בעצם התשלום האחרון) שמתחייב תמורתו תוספת תשלום המוכסה את הפער בין ערכו היום לערכו בתקופת התשלומים המוקדמים, ולכאז' - בשונה ממחילה - לא תהני כוונה בעלמא להתחייב דהוי דברים שבבל, אלא יצטרך למסור מודאע, וצ"ע אם צריך בפני ב' עדים.

ואף שהמוכר לא דורש תמורה זו מ"מ ודאי הוי ליה זכות ואין סיבה שיתנגד לזה על כן זכה בהתחייבות הקונה, וכאן אי"צ זכייא ע"י אחר דכאמור עצם זכיית הקונה בדירה מחייבתו את התמורה שמכוון לה [במאמר המוסגר - אפילו אילו היה המוכר מתנגד להתחייבות זו י"ל להתחייבות בתמורה איננה התחייבות חדשה שצריכה את הסכמת המוכר אלא היא שיווי בזוכית הקונה שלא קונה בזול, ואדירבא לאו כל כמיניה דהמוכר להקנות לקונה בעל כרחו דירה בפחות משווייה, אכן התחייבות בתמורת נכס מעבר לשוויי יל"ע אי שייכא בע"ב דהמוכר, ואכמ"ל].

ואין לטעון שהואיל ונותני ההטבה נותנים אותה משום אגר נטר הוויא ריבית מאוחרת כטרשא דר"פ דק"ל (קעג א) דאזלינן נמי בתר כוונת הנותנים אף כאשר הנתינה מחייבת מכח קציצת המקבל וכ"ש הכא שנותנים בלי שחייבים ודאי הם הקובעים את מהות הנתינה, דזה אינו, שכיון שהתחייב תמורה הרי שלא ניתנה לו כלל הטבה.

ואמנם יחוייב לשלם להם את הפער דאל"ה גזל בידו שהרי התחייב כן, ואם לא ירצו לקחת הרי שמוחלים ואי"ז אגר נטר, דמחילתם איננה בתמורה להמתנת המעוּת אלא מפני שאינם מאמינים לו שחייב ואולי חושדים או חוששים מה טומן להם בואת, או סתם אינם מסוגלים לקבל מה שלא תואם לרשומות מכורה מגבלות מערכתיות [אם לא שיכול לפגוש את הבעלים עצמו שיקבל זאת בשחור].

האמת היא שבמקרה הנדון היתה תביעה של הקונה מהמוכר, שכן בתחילת ההליך הטביח המוכר להתקין רשתות לחלונות לכל מי שיבחר את הסוג הרצוי לו בתוך 14 יום. אותו הקונה הודיע את בחירתו לאחר 16 יום אלא שהיו בהם ימי שבת וחג. אולם המוכר נתלה בכך שבהסכם כתום 14 יום ולא כתוב ימי עבודה.

לעומת זאת טענת הקונה היא שסתם יום בכה"ג ודאי הכוונה ימי עבודה כי הדבר ידוע שבשביל לקבל החלטה נצרך לגשת לחנות ולראות את האפשרויות בכדי לבחור מתוכם, ובשביל זה ניתנו אותן 14 יום, כך שאין משמעות לימים שהחנויות לא פתוחים בהם.

א"כ שפיר יוכל הקונה לקזז את סך תביעתו ע"י קבלת ההטבה, וגם אם ננקוט שתיבעתו הוויא ספיקא דדינא יוכל לתפוס, ועדיין יל"ע בזה כיון שהמוכר נותנו כאגר נטר נמצא ששילים ריבית עה"צ שאינו חייב את הרשתות, מיהו הוי ספק דרבנן ואולי יש להלק. עוד י"ל דמתוך שספק ממון לקולא מוכרע לן שתפיסתו מועלת לגבייתו ולא שם ריבית עלה. ברם אכתי מכשילו בנתכוון לאכול בשר חזיר בשוגג ועלה בידו בשר טלה, וצ"ע.

איברא דגוף טענת הפוסקים הנ"ל שנפל ההית"ע - ע"י ההתנייה שהוסיף היום לתלותו בהסכמת הבנק המלווה - נראה דמעיקרא איכא למישידי בה נרגא, שהרי כל הקושי של המסודות הפיננסיים להסכים באמת להית"ע הוא מפני הסיכון הגלום בו שהלווה ייפטר ע"י שבעה או הוכחה גמורה שהפסיד, אולם בגוונא דידן הסיכון הוא על הלוקה שהרי הוא זה שנותן את המעות בעיסקה ואילו יזכיח היום שהפסיד ייפטר מהתחייבותו ובזאת יפטור את הבנק מאחריותו, ומשכך אין כל טעם לחשוש שהבנק ימאן בהית"ע.

גמ"ח אושר בכבוד (ת"ח)

אושר בכבוד

חושבים עתיד כהלכה

בעידודם ובברכתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:

info@osher-b.org

להצטרפות: **073-3678617** | office@osher-b.org

ואם יש לו ספק אם הזכיר או לא, דעת הרמ"א שא"צ לחזור, דכיון שאין עוברים ל' יום בלא אמירת יעלה ויבוא אין כאן חזקה שלימה שלא הזכיר, אבל דעת כמעט כל האחרונים וכן הלכה שאפי' בספק תולים שלא אמר וצריך לחזור, דמסתמא התפלל כהרגלו, וא"כ היה בדעתו לומר ולא התעורר לו הספק מיד אחרי התפילה אלא זמן מופלג אחריה. וש"ץ ששכח אינו צריך לחזור משום טירחא דציבורא, וסומך על תפילת מוסף שמזכירים בה קדושת היום. ודעת הכנסת הגדולה שגם יחיד אם נזכר אחרי שהתפלל מוסף אינו חוזר על שחרית, ולענין אם שכח במנחה והתפלל אחריה מוסף צ"ע אם זה מועיל, אמנם הזכרה במנחה ודאי אינה מתקנת מה שלא הזכיר בשחרית, אבל בשיויר ברכה בשם הרשב"א כתב שיחיד לעולם חוזר, וכן הסכים במור וקציעה אלא שכתב שיתנה שאם אינו חייב הוא מתפלל בתורת נדבה, אכן אם נזכר בעודו מתפלל ג' ברכות ראשונות על דעת להתפלל מוסף, יסיים תפילת שחרית ואח"כ יתפלל מוסף.

קריאת ההלל

היחיד והציבור קורין הלל בדילוג, כדי שיהיה הכר שהקריאה היא ממנהגא, דמדינא אין קורין אלא ביום האסור במלאכה, והמנהג הפשוט לדלג מ"לא לנו" עד "ד' זכרנו", ומ"אהבתי" עד "מה אשיב", ויש מדלגים דילוג אחר. וזמן הלל הוא כל היום (חוץ מהלל של ליל פסח), ואין לטעום עד אחרי הלל, אם לא למי שחלש ליבו שאין בזה אפי' מידת חסידות. ועיין בסימן קל"א בדין הלל בבית האבל בתוך שבעה.
ברכת ההלל- השו"ע מביא ב' דעות אם הציבור מברכים על ההלל בתחילה לקרוא את ההלל ובסוף יהללון, (ואם בירך בתחילה לגמור את ההלל יצא, דלפעמים לשון גומר היינו קורא), אבל היחיד אינו מברך, וכתב שבא"י וסביבותיה נוהגים שלא לברך, והרמ"א כתב שבמדינות אלו נוהגים שגם היחיד מברך, ומ"מ יזהר לקרותו בציבור כדי לצאת דעת הפוסקים שביחיד אין מברכים עליו, ואם בא לבית הכנסת סמוך להלל יקרא הלל בציבור ואח"כ יתפלל אא"כ אין שהות לק"ש ותפילה, ואם קורין הלל כשהוא באמצע פסוקי דזמרה יקרא את ההלל במקומו אבל לא יברך, ויוצא בברכות ברוך שאמר וישתבח, (אמנם בימים שגומרים את ההלל שהוא חייב בברכה לכו"ע, לא יקרא באמצע פסוקי דזמרה כדי שלא יפסיד את הברכות).

י"א שכשיחיד קורא **אומר לשניים שיענו עמו** הודו ואנא, וכן נוהגים בהודו ולא באנא, מפני שהודו משמע טפי שאומר לאחרים. וכן הדין בימים שגומרים בהם את ההלל. ואם אין שניים מצויים לפניו א"צ לחזר אחריהם.

יצאה יד"ח מאחר בהלל- גם מי שכבר יצא יד"ח הלל יכול להוציא אחר, בין ביחיד בין בציבור, ואם השומע יודע לענות אינו יוצא אא"כ עונה אחריי הללויה. ואם המוציא עדיין לא יצא בעצמו דעת המ"א שגם בזה אינו יוצא אם אינו עונה הללויה, והפרי"ח כתב שיצא (ולדבריו אפי' בבקי יכול להוציא).

נשים פטורות מהלל מפני שהיא מצוה עשה שהזמן גרמא, (חוץ מהלל של ליל פסחים שחייבות לפי שאף הן היו באותו הנס), וממילא אינם יכולות להוציא את האנשים אא"כ עונים אחריהם מילה במילה, (ותבוא מנארה למי שהוצרך לזה). ובהלל של ר"ח, משמע מהמ"א שגם בזה אין הנשים מוציאות, והבה"ל כתב שאין דין זה ברור, שהרי גם לאנשים אינו אלא מנהגא, ואולי כוונת המ"א למקום שהנשים לא החזיקו במצוה זו, שאין עליהם חיוב אף ממנהגא, ומ"מ האשה עצמה יכולה לקרות וגם לברך.

כפילת פסוקים ואמירה אחרי הש"ץ יש בזה מנהגים שונים, וכל מקום יעשה כמנהגו, ומנהגנו לכפול מ"אודך" עד הסוף, וכשהש"ץ אומר הודו וכו' או יאמר וכו' או יאמרו וכו' עונים אחריו הודו וכו', ואפשר לצאת מהש"ץ באמירת יאמר ויאמרו, אך יותר טוב שיאמרו בעצמם בנחת מפני שלפעמים אינו מכוון, וכן נוהגים היום.

הפסקה בהלל- שואל מפני אדם שצריך לנהוג בו כבוד אפי' באמצע הפרק (ועיין בזה בסימן ס"ו), ומשיב שלום לכל אדם, אבל בענין אחר לא יפסיק אפי' בין הפרקים, אמנם בימים שגומרים בהם את ההלל דינו לענין הפסקה כמו בקריאת שמע, וע"ע בסימן תפ"ח. ולדעת הפוסקים שיחיד אינו מברך על ההלל, דעת הא"ר בשם האבודרהם דלא חשיב הפסק, אכן מדברי השו"ע משמע דחשיב הפסק. ואם הפסיק ושהה אפי' כדי לגמור את כולו א"צ לחזור לראש אפי' בימים שגומרים את ההלל, ויש מחמירים היכא ששהה באונס, בימים שגומרים את ההלל, וטוב לחזור לקרותו בלא ברכה, והב"ח מחמיר גם ברח"ה, ובס"י ס"ה מבוארים פרטי דינים אלו.

הקורא הלל למפרע והיינו ששינה סדר הפסוקים, לא יצא, ואם הקדים פרשה לחברתה לכאורה אע"פ שאינו רשאי יצא, אבל דעת כמה אחרונים שאף בזה לא יצא כיון שהם סמוכים זה לזה בתהילים, ונכון לחזור ולקרות, אך יש לעיין לענין ר"ח אם יחזור ויברך אפי' כשקרא פסוקים למפרע, ובימים שמדלגים הרי אינו חייב לדלג דווקא לא לנו, ולא חשיב קורא למפרע אלא כשלא התחיל

בפסוק הראשון, ולמעשה בודאי בכל גוונא יש להחמיר לחזור ולקרות, אך לא יברך, ובפרט כשקורא ביחיד. בה"ל. ובשעה"צ כתב שגם בקורא למפרע בימים שגומרים את ההלל לא בריא שיחזור ויברך. ואם קרא ודילג פסוק אחד ונזכר אח"כ, לא יאמרנו במקום שנזכר דהוי למפרע, אלא יחזור לאותו פסוק ויאמר משם לפי הסדר, ואם אינו יודע באיזה מקום טעה, יחזור לראש הפרשה שיש לו בה ספק, ובהה"ל מוקשה למה צריך לחזור מספק בהלל שהוא מדרבנן, וכתב דאולי יש כאן כעין ספק דאורייתא משום "לא תשא" על הברכה, וצ"ע.

קורין ההלל מעומד, לפי שההלל הוא עדות על שבחו של מקום ונפלאותיו וניסים שעשה לנו, ומצות עדות בעמידה, ואם קרא מיושב יצא אפי' בימים שגומרים בהם את ההלל, ובבלי הסדר א"צ לעמוד. ולענין סמיכה, דעת המ"א שגם לענין הלל סמיכה כישיבה, ודעת הבית מאיר שבדרבנן אין מחמירים בסמיכה, וכתב הבה"ל שנוראה כדעת הב"מ לענין הלל, שהרי השבלי הקטט מסייע דבריו מהלל שבעזרה שאסור לשבת שם, ודעת התוס' שסמיכה מותרת, ורק לפי הטעם לעמוד משום דכתיב "העומדים בבית ד' " אפשר שיש להחמיר לכתחילה שלא לסמוך, ובסמיכה שאם ניטל הדבר לא יפול בודאי מותרת.

סימן תכ"ג

קריאת התורה ומוסף בר"ח

אומרים קדיש תתקבל אחרי הלל, כבכל יום שיש בו מוסף, משא"כ בתנוכה.

מוציאין ס"ת, וקורין בו ד' קרואים, אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהם, ואין מפטירים בנביא.

סדר הקריאה - כיון שבפרשה הראשונה יש רק ח' פסוקים וב'וביום השבת" שני פסוקים, וב"ובראשי חדשיכם" ה' פסוקים, ואין עוצרים שני פסוקים לפני סוף פרשה וגם אין קורין פחות מג' פסוקים בפרשה חדשה, א"כ צריכים לקרות ג' קרואים בפרשה הראשונה, ולכן לדעת השו"ע יקרא הכהן ג' פסוקים, והלוי יקרא ג' פסוקים מהפסוק השלישי ("ואמרת להם") עד "עולת תמיד", והשלישי יקרא מ"עולת תמיד" עד "ובראשי חדשיכם", והרביעי יקרא מ"ובראשי חדשיכם" עד הסוף. ודעת הב"ח והפרי"ח שהשלישי יקרא עד "וביום השבת", והרביעי יקרא מ"וביום השבת עד הסוף", אכן מהמפ"ג משמע שעדיף לעשות כמנהגנו (כדעת השו"ע). ודעת הגר"א שהכהן קורא ג' פסוקים, והלוי ממשיך משם וקורא ה' פסוקים עד סוף הפרשה, והשלישי חוזר ל"עולת תמיד" וקורא עד "ובראשי חדשיכם", והרביעי קורא פרשה דר"ח. והבה"ל מביא את דברי הרמב"ן שאחרי שמרעיש על כל המפרשים שטעו, מסיים שאין ליגע במה שהונגה על פי הגאונים. ובחת"ס ג"כ מחזק את מנהגנו.

סדר המשך התפילה - אחרי קה"ת אומרים חצי קדיש על הבימה על הס"ת, ואח"כ אומרים אשרי וובא לציון, ולא אומרים יענך ד', ואומרים חצי קדיש בשביל הפסוקים של אשרי ובא לציון. לדעת השו"ע מחזיר הס"ת אחרי אשרי ובא לציון, ומנהגנו להחזיר הס"ת מיד לאחר הקריאה. ועומדים להתפלל תפילת מוסף, והש"ץ חוזר התפילה, ואומרים כתר (ובני אשכנז אומרים נקדש כמו בשחרית), וכשמגיע למלוא כל הארץ כבודו אומר לעומתם משבחים ואומרים כמו בשחרית, ואחרי חזרת הש"ץ אומר קדיש שלם עם תתקבל על התפילה, ואומר מזמור ברכי נפשי (דכתיב ביה "עשה ירח למועדים"), ויש שאין אומרים אותו.

חליצת התפילין- נוהגים לחלוץ תפילין לפני מוסף, וכתב הפמ"ג שיחלוץ בובא לציון לפני יהי רצון שנשמור חוקיך דבמערבא היו מברכים על התפילין לשמור חוקיך, ויש נוהגים לחלוץ אז רק את הרצועות מהאצבע. אמנם בחול המועד שהוא יו"ט גמור יחלוץ התפילין לפני הלל.

נוסחאות בתפילת מוסף- יש גורסים זכרון לכולם היו, וי"ג יהיו, וי"ג יהי, וי"ג זכרון לכולנו יהיה, ואין לשנות שום מנהג. צריך לומר ומנתחם **ונסכייהם**. י"א לומר את מוסף, וי"א לומר ואת מוסף. יש אומרים ולכפרת פשע, ויש שאין אומרים אותו אלא בשנת העיבור, ויש שגם בשנת העיבור אומרים אותו רק עד אחרי חודש אדר, ובכל אלה נהרא נהרא ופשטיה, וכל אחד יעשה כמנהג המקום.

אם התפלל תפילת י"ח במקום מוסף לא יצא אפי' אם הזכיר יעלה ויבוא, ואם אמר באחת הברכות יהי רצון שנעשה לפניך חובותינו בתמידי יום ובקרבן מוסף יצא.

סימן תכ"ד

הזכרת יעלה ויבוא בברכת המזון- מזכירים יעלה ויבוא בברכת המזון, ואם לא הזכיר אין מחזירים אותו, כיון שאין חיוב לאכול פת בר"ח, ואם נזכר לפני שהתחיל ברכת הטוב והמטיב

יאמרו ברוך אתה ד' אלוקינו מלך העולם שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון. ואם התחיל סעודתו בר"ח וסיים אחרי ר"ח, צריך לומר יעלה ויבוא, אא"כ התפלל כבר ערבית אפי' אם התפלל מבעוד יום, ואם רק הקהל התפללו צריך לומר יעלה ויבוא, אמנם אם הקהל התפללו ערבית מבעוד יום והוא התחיל לאכול אחרי שהתפללו, אינו מזכיר ר"ח בברכהמ"ז, אא"כ הוא עצמו לא התפלל אפי' מנחה. וכן בערב ר"ח אם הקהל התפללו ערבית מבעוד יום והוא לא התפלל, והתחיל אח"כ לאכול, מזכיר יעלה ויבוא, אא"כ הוא עדיין לא התפלל אפי' מנחה.

סימן תכ"ה

דיני ראש חודש שחל בשבת

התפילות - ר"ח שחל בשבת, בערבית ושחרית ומנחה מתפלל תפילת שבע, ואומר יעלה ויבוא בעבודה, ואינו מזכיר שבת ביעלה ויבוא כיון שכבר הזכיר שבת בברכה רביעית.

קריאת התורה - מוציאים ב' ספרים, וקורים בראשון ז' קרואים, ומניחים ספר שני אצל ראשון ואומר חצי קדיש על שניהם, ובשני קורא מ"וביום השבת" עד סוף פרשת "ובראשי חדשיכם".

הפטרה - מפטירים השמים כסאי שנזכר שם ענין ר"ח, ואם טעה וקרא הפטרת אותו שבוע קורא אחריה השמים כסאי, ואם נזכר אחרי הברכות, קורא אותה בלי ברכה.

בר"ח אלול שחל בשבת, לדעת השו"ע מפטירים עניה סוערה, דאין לדלג שבעה דנחמתא, ולרמ"א מפטירים השמים כסאי שיש בה גם נחמות ירושלים, ובכי תצא אחרי רני עקרה יקראו עניה סוערה הכתובה אחריה.

בר"ח אב שחל בשבת י"א שיפטירו שמעו, וי"א השמים כסאי, וכתב הרמ"א שכן עיקר במקום שאין מנהג, והגרא"א פסק כדעה ראשונה.

אם חל ר"ח באחד בשבת, מפטירים בשבת שלפניו ויאמר לו יהונתן מחר חודש, אך בערב ר"ח אלול יפטירו עניה סוערה (וער"ח אב לא חל בשבת).

ר"ח שחל בשבת ובאחד בשבת מפטירים השמים כסאי, כתב השו"ע שנוהגים לומר אח"כ פסוק ראשון ואחרון מהפטרת מחר חודש, והרמ"א כתב שאין להפסיק מנביא לנביא, אבל אם שתי ההפטרות באותו נביא עושים כך. וכן לענין מה שנוהגים כשיש חתונה להפטיר שוש אשיש, מ"מ בשבתות שיש בהם הפטרות שנזכרים בש"ס ומדרשים אין דוחים אותם מפני חתונה, וגם אחר שקראום אין קורין שוש אשיש, אא"כ הם גנביא אחד שאז קורין גם מוקצת ממוש אשיש.

מוסף - בשבת ר"ח כולל במוסף בברכה רביעית שבת ור"ח, ובסידורים כתוב לומר אח"כ זה קרבן שבת וקרבן היום כאמור, וכ"כ בסידור רב עמרם, אכן כמה פוסקים כתבו שאין לומר כך. והחתומה אומר מקדש השבת וישראל וראשי חדשים, ואם חתם בשל שבת לבד יצא בדיעבד.

סימן תכ"ו

דיני ברכת הלבנה

הרואה לבנה בחידושה מברך אשר במאמרו ברא שחקים וכו'. ואם ביוך ברוך מחדש חדשים, משמע בגמ' סנהדרין שיצא בדיעבד, וצ"ע.

מי מברך - נשים אין צריכות לברך ברכת הלבנה. וסומא חייב לברך, אך יותר טוב שיבקש מאחר שיוציאו בברכה. וקטן משהגיע לחינוך מתוכנים אותו בברכה זו, וכתב המ"ב שנראה שזה תלוי במחלוקת רש"י ור"ת לענין ק"ש.

הנאה מאור הלבנה - אין מברכים על הירח אלא בלילה ולא בבין השמשות, וצריך שתאה הלבנה זורחת ונהנים מאורה, והיינו בעת שהזריחה נראית ע"ג קרקע, ואם נתכסתה בעבים, או שיש מסך מבדיל בינו ללבנה, אם העב או המסך דק וקלוש שנראית הלבנה ממנו ונהנה בה ויכול להכיר בדברים הניכרים לאור הלבנה, מברך, ואם הענן או המסך עב אינו מברך. ומבואר מזה שאם רואה את הלבנה דרך זמכות החלון יכול לברך. ואם התחיל לברך ואח"כ נתכסתה הלבנה בעבים גומר הברכה, אך אם הוא משער מתחילה שתתכסה הלבנה באמצע ברכתו לא יתחיל לברך. ודעת הגר"ח צאנזאר שאפי' אם כבר נתכסתה הלבנה יכול לכתחילה להתחיל לברך, אם לא עבר תוך כדי דיבור משעה שזרחה הלבנה.

תולה עיניו בלבנה ומיישר רגליו ומברך. וכתב בשיורי כנסת הגדולה שמשמע מהשו"ע שיתלה עיניו בה עד גמר הסדר, וכן נוהגים, אבל שמע בשם ספר חרדים שהחמיר בזה מאד, ולא התיר להסתכל בלבנה אלא עד סיום הברכה, והמ"א בשם השל"ה מחמיר שלא יסתכל בה גם בזמן הברכה אלא רק פעם אחת כשיצצה לברך.

מברך מעומד, לפי שהברכה היא כהקבלת פני השכינה, (וסמיכה כעמידה למו שאינו יכול לעמוד), וענין הקבלת פני השכינה הוא, שע"י הלבנה וצבא השמים ששומרים את תפקידם אנו רואים גדולת ד', ואנו מברכים על הקב"ה שהוא פועל אמת, וגם פעולתו אמת, שהוא קיימת לעולם, וכל הברכה היא רק לד' לבדו, וי"א שלכן נוהגים לומר עלינו לשבח, כדי שלא יטעו לומר שאנו נותנים כבוד ללבנה, אלא ידעו שכונתנו לראות את גבורות ד'.

אין מקדשים הלבנה תחת הגג אלא **תחת כיפת השמים**, דאין דרך כבוד לקבל פני השכינה תחת הגג, אמנם מי שיש לו איזה מיחוש שאינו יכול לצאת, או שהמקום אינו נקי, או שהוא שרוי בין הנכרים, יקדש בביתו ויראה הלבנה דרך חלון או פתח.

הפסוקים שאומרים בקידוש לבנה - אומר ג"פ סימן טוב וכו' ברוך יוצרך וכו', ורוקד ג"פ כנגדה ואומר כשם שאני רוקד, (ויזהר שלא יכרע ברכיו לרקוד שלא יהיה נראה ככורע ללבנה, אלא יסמוך על אצבעות רגליו וירקוד), ואומר ג"פ תפול עליהם וכו' ואח"כ חוזר על פסוק זה למפרע, וי"א כל הפסוק עד קנית ואח"כ חוזרים עליו למפרע, ויאמר לחבירו ג"פ שלום עליך (מפני שאמר בתחילה תפול), ומשיב הוי כשואל, ונוהגים לומר פסוק דוד מלך ישראל חי וקיים, לומר שמלכותו מתחדשת כמו הלבנה, וכנסת ישראל תתדבק בקב"ה כמו שהלבנה מתחדשת עם החמה, ולכן עושים שמחות וריקודים בקידוש החודש דוגמת שמחת נישואין. ויש עוד פסוקים שיש קבלה לאומרם, וכבר הם כתובים בסדר קידוש הלבנה ונהגו הכל לאומרם.

זמן הברכה

ממתי מברכים - לדעת השו"ע אין מברכים עד שיעברו ז' ימים, ודעת רוב האחרונים שדי בג' ימים מעת לעת, ואין להחמיץ המצוה, וכתב הרמ"א שמצוה מן המובחר להמתין למוצאי שבת או יו"ט, ולקדש כשהוא מבושם ובגדי נאים, ואם הציבור מקדשים באמצע השבוע יקדש עמרם, אם לא שידע שגם במוצ"ש יהיה לו ציבור, (וגם כשמקדש בחול יש ללבוש בגדים נאים, ועכשיו אין נוהגים לדקדק בזה), אא"כ ישארו רק ה' לילות עד סוף הזמן (כדלהלן), דיש לחוש שמא תתכסה אז בעבים. וכמה אחרונים והגרא"א בכללם כתבו שגם כשיש יותר מזה' לילות אין להשהות את המצוה ולהמתין למוצאי שבת, והנוהג כדעתם בודאי יש לו על מי לסמוך, ובפרט בימי החורף והגשם ודאי הזריז הרי זה משובח. (מסעיפים ב' וד').

עד מתי מברכים - מברכים עד שיעברו ט"ו יום מעת לעת משעת המולד, שאז היא מתחילה כבר להתחסר. והרמ"א כתב שהזמן הוא חצי מל"ט ימים וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים משעת המולד, ונמצא שאם המולד היה במוצאי שבת בשתים או שלש שעות בלילה, אסור לקדשה שבועיים אח"כ בתחילת ליל שני. ולענין דיעבד, ביום הט"ז יכול לקדש בלי ברכה, וביום הטי"ז אחרי הזמן שכתב הרמ"א אפשר שיכול לברך. ואם הוא קורא ק"ש ונראתה הלבנה, ואם ימתן עד אחרי ק"ש ותפילה יעבור הזמן, יקדש אפי' באמצע הפרק, ואם יש מעט יותר זמן יגמור את הפרק, אך לא יפסיק אלא לברכה עצמה ולא לשאר הפסוקים. (סעיף ג').

אין מקדשים הלבנה לפני יוה"כ מפני אימת הדין, אלא מקדשים במוצאי יוה"כ כששרויים בשמחה, ודעת הלבוש לקיים המצוה בימים אלו, פן מצוה זו תכריע את הכף לכף זכות, וכן נוטה דעת הב"מ. ואין לקדש הלבנה לפני תשעה באב מפני ששרויים באבילות, וכתב הרמ"א שגם במוצאי ת"ב לא יקדש וכן במוצאי שאר תעניות (כגון י' טבת, אבל במוצאי תענית אסתר יקדש מפני שהשעה עוברת), ויברכו בימים שאחריה, ואם ת"ב חל ביום חמישי ימתין עד מוצ"ש שהוא י"ב לחודש, אבל דעת אחרונים שמקדשים אפי' במוצאי ת"ב (אך לא יקדש בלי מנעלים), אלא שצריך לטעום קודם, אמנם אם התענית היא בימים הראשונים לחודש צריך להמתין, אמנם יחיד המתענה ורואה ציבור שמקדשים לא ימתן, משום "וברב עם הדרת מלך", אם לא שידע שגם מחר יוכל לקדש בציבור. ובמוצאי יוה"כ מקדשים גם בלי טעימה מפני ששמחים שיצאו בדימום.

אבל - לדעת המ"א אם ישלים אבילות עד י' בחודש ימתין ויקדש אז, אבל אם גם אז יהיה אבל לא ימתין, ודעת בעל השער אפרים שכל שיש לו שהות לקדש אחר זמן אבילותו ימתין, ואם עד שיסיים אבילותו יעבור הזמן יכול לקדש בימי אבילותו, ויכול לצאת לחוץ כדי לקדש, וכתב הבה"ל שהדין עימו.

מדינא מותר לברך יחיד, וכ"ש שא"צ עשרה, אלא שלכתחילה מצוה לעשותה ברב עם, ואם יודע שיהיה לו עשרה ימתן עד ליל עשירי ולא יותר, ולפי מה שהוכיח הח"י אדם ששלשה נחשבים רוב עם, א"צ להמתין בשביל עשרה עד ליל י', ובפרט בחורף בימי העננים.

אין מקדשים הלבנה בליל שבת או יו"ט, (ויש בזה הרבה טעמים ע"פ הקבלה, ולפי פשוטו הטעם מפני שרגיל לבוא לידו שמחה וריקוד, ואף שריקודים של מצוה התירו, שאני הכא שאפשר לקדש ביום אחר), ואם לא קידשו עד עכשיו ועיבור הזמן, יקדש בליל שבת או יו"ט אפי' ביחיד.

סימן תכ"ז

ר"ח שהוא ב' ימים כותבים בשטרות ביום הראשון ביום ר"ח שהוא יום ל' לחודש שעבר, וי"א שכתוב כך בסדר הפוך. וביום השני כותבים באחד לחודש, וביום הבא כותבים ב' לחודש, וכן הלאה. ובטור מסדר את קביעות החודשים וכתב שכל י"ג מחזורים קביעותם שוה, אבל זה

לא תמיד מדויק, ולעניינו מה שכבר עבר אין לנו נ"מ, ולענין ההמשך כבר הגיה הפר"ח בלוח של הטור, ובהגהה בסימן הבא כתוב ד' שנים שסדרם שונה ממה שכתוב בטור, ושאר השנים עד שנת תתמ"ז כתובות כהוגן בלוח של הטור, ועד אז והרבה קודם תהיה הגאולה ונקדש החודש על פי הראיה.

כשמעברים השנה כותבים באדר הראשון אדר סתם, ובשני אדר השני, וה"ה בברכת החודש. ומסקנת האחרונים שנכון שבאדר הראשון יכתוב אדר הראשון, ובשני יכתוב אדר השני.

סימן תכ"ח

כללי לוח השנה

ימים שהמועדים לא חלים בהם - ראש השנה לא חל בימים אד"ו, ויוה"כ לא חל בגא"ו, ופורים לא חל בזב"ד, ופסח לא חל בבד"ו, ועצרת והושענא רבה לא חלים בגה"ז, וחנוכה לא מתחיל ביום ג', ותענית אסתר לא חל באג"ו, וי"ז בתמוז ות"ב לא חלים בבד"ו, וכל אלו כדי שיהי"כ לא יחול סמוך לשבת ויהיו ב' ימים רצופים האסורים במלאכה, וגם כדי שהושענא רבה לא יחול בשבת ותדיחה נטילת הערבה, ועיין בבה"ל שמבאר איך כל הנ"ל תלויים ביוה"כ והושענא רבה.

מועדים שחלים באותו יום - פורים ול"ג בעומר חלים באותו יום (וסימנך פל"ג), וכן עצרת וחנוכה שאחריו חלים שניהם באותו יום (והיינו כשהשנה כסדרה שחשון וכסלו אחד מלא ואחד חסר או שניהם חסרים, אבל אם שניהם מלאים חנוכה יצא ביום אחרי היום שיצא עצרת). וימי הפסח הם סימן למועדים, ביום שחל א' של פסח חל ת"ב (וסימנך "על מצות ומזורים יאכלוהו"), ושבועות כמו יום ב', ור"ה כיום ג', וקה"ת והיינו שמחת תורה (לבני חו"ל שזה בכ"ג תשרי) כיום ד', וצום כיפור כיום ה', ופורים שעבר כיום ו', וסימנך א"ת ב"ש ג"ה ד"ק ה"ץ ו"פ.

ימים שר"ח חל בהם - (אם ר"ח הוא שני ימים הסימן הוא על היום השני שממנו מתחילים למנות את ימי החודש). ר"ח ניסן חל בימים אגה"ז, אייר בבגה"ז, סיון באגד"ו, תמוז באגה"ו, אב בבדו"ז, אלול באבד"ו, תשרי בבגה"ז, מרחשון בבדה"ז, כסלו באבגדה"ו, טבת באבגד"ו, שבט בבגדה"ז, אדר בזבד"ו, ואם השנה מעוברת אדר הראשון בבדה"ז והשני בבדו"ז. ועיין בבה"ל שמבאר הטעם שר"ח חל דווקא בימים הללו. ובהגהה כתב לעיין בטור ובפר"ח סדר קביעות החודשים והמועדים במשך השנים, ומבוא תיקונים לסדר של הטור. וכתב שיש לוחות שיש בהם טעויות, ולכן צריך לקחת רז קח שיש עליו הסכמה מאחד מגדולי ישראל.

כללי קביעות החודשים מלאים או חסרים - אם יום ראשון של ר"ה חל ביום ג', אז תשרי מלא וחשון חסר, וכן הלאה אחד מלא ואחד חסר, (ואם השנה מעוברת גם אדר הראשון מלא), והטעם לזה הוא מפני שבין מולד למולד יד כ"ט ימים וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים (מתוך אלף ושמונים), ואם יום ראשון של ר"ה חל ביום ב' או ז', חשון וכסלו פעמים ששניהם חסרים פעמים ששניהם מלאים, ואם יום ראשון של ר"ה חל ביום ה' והשנה פשוטה, כסלו מלא, וחשון לפעמים חסר ולפעמים מלא. תקופה נמשכת צ"א ימים (שזה י"ג שבועות) ושבע שעות ומחצה.

בכל מחזור יש י"ט שנה, ושנים ג' ו' ח' י"א י"ד י"ז י"ט מעוברות.

סדר ודיני קריאת התורה

סדר קריאת הפרשיות

פרשת צו, ונקראת לפני פסח בשנה פשוטה מפני שכתוב בה ענין הגעלת כלים, ובשנה מעוברת קורין פרשת מצורע שכתוב בה וכלי חרס ישבר, חוץ מבה"ח (היינו שר"ה חל ביום ה', וחשון וכסלו ח'סרים) או ה"ש (שר"ה חל ביום ה', והשנה שלימה והיינו חשון וכסלו מלאים), שאז קורין אחרי מוות לפני פסח, ואם חל יום ראשון של פסח בשבת, בני א"י קורין בשבת שאחריה פרשת שמיוני, ונמצא שצריך להפריד באותה שנה את פרשיות תזריע ומצורע, ויש שמפרידים את בהר ובחוקותי, ואם היא שנה מעוברת מפרידים גם את מטות ומסעי.

קודם עצרת קורין פרשת במדבר כדי להפסיק בין הקללות של בחוקותי לוח השבועות שהוא יום הדין על פירות האילן, כדי שהשטן לא יקטרג. ולפעמים קורין גם נשא לפני עצרת, והיינו כשהשנה מעוברת ור"ה חל ביום ה' שאז קורין אחרי מוות לפני פסח.

אחרי ת"ב קורין ואתחנן כדי לקרות דברים לפני ת"ב שהם תוכוחותיו של משה ולהפטיר בתוכחות ישיעיה על החורבן.

לפני ר"ה קורין נצבים מפני שיש בה מענייני תשובה, וממילא אם ר"ה חל ביום ב' או ג', שנמצא שיש שבת בעש"ת ושבת בין יוה"כ לסוכות, קורין וילך בעש"ת והאזינו בין יוה"כ לסוכות, ואם ר"ה חל ביום ה' או ז', קורין וילך עם נצבים.

איזה פרשיות מחברים יחד - ויקהל ופקודי, תזריע ומצורע, אחרי מות וקדושים, בהר ובחוקותי, בשנה פשוטה הם מחוברות (אא"כ ר"ה חל ביום ה' וחשון וכסלו מלאים שאז מפרידים את ויקהל ופקודי), ובשנה מעוברת הם מחוברות. וחוקת ובלק מחוברים רק אם חל שבועות בשבת, מטוט ומסעי נפרדים רק בשנה מעוברת שחל ר"ה ביום ה', ונצבים וילך נפרדים רק כשר"ה חל ביום ב' או ג', בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת, בין בשנה שלימה בין בשנה חסירה.

חלוקת פרשת האזינו - פרשת האזינו מחלקים את השירה לשש, כדרך שהיו מחלקים אותה במקדש לששת ימי המעשה, והיינו האזינו, זכור, ירכיבהו, וירא, לו חכמו, כי אשא, (וכתב המ"ב שיי"א לולי כעס וכי ידין, וכן נוהגים ויש מקומות שנוהגים כהשו"ע ונחרא

בשאר שבתות השנה מפטירים מענין הפרשה, וכשקוראים ב' פרחיות מפטירים באחרונה, מלבד אחרי מות וקדושים שלדעת הרמ"א מפטירים בראשונה, והלבוש כתב שגם בזה קורין

שמירת הלשון

שער התבונה

מעלת הסבלנות - על האדם להרגיל עצמו במידת הסבלנות, שיהיה מרוצה מכל מה שקורה לו, וימחל על עלבונו, ואם יחרפוהו ידע כי הכל מאת ד' עבור עוונותיו, ובזכות זה יגביה ד' קרנו, וכמו שמצינו שדוד שתק כששמעי קלל אותו וזכה עבור זה להיות רגל רביעי במרכבה. ויש בזה ג' מדרגות: א' נעלבים ואינם עולבים אבל משיבים. ב' אינם משיבים. ג' שאינו משיב מחמת אהבת ד' ומקבל היסורים בשמחה. וצריך לשמוח ביסורים יותר מן הטובה, כי בזה נמחלים עוונותיו, והיסורים מושכים את האדם לקב"ה.

והדרך לקנות את הסבלנות היא ע"י התבוננות בגודל עונשי העבירות, שהמזור הראשון הוא פי שישים מאש שלנו, וכל מזור הוא פי שישים מהמזור שלפניו, ושעה אחת בגיהנום יותר קשה מיסורי איוב כל ימיו, ועונש הגלגול קשה יותר מהגיהנום, ועל האדם להתבונן שגם הוא ראוי לעונש, וע"י הבזיונות ימחול לו עוונותיו, ואמרו חז"ל למי הקב"ה נושא עוון, למי שעובר על פשע (אם נזהר מכאן ולהבא), וכן מועילה מידת הסבלנות להוסיף לאדם ימים אפי' אם נגזר עליו שימות. (פ"ח).

גם יראה האדם שלא לקבל מינוי אלא לדבר מצוה כדי שלא יכשל בלשון הרע, וימנע בדרך כלל את ההתחברות עם בני אדם.

מידת הבטחון היא מידה קדושה ונצרכת לעבודת ד', והיא נצרכת מאד לענין שמירת הלשון בפרט, כי לפעמים האדם חושב שחבירו הזיק לו בעסקיו או גרע מכבודו וקשה לו להתגבר על זה, ואם יתיישב בדעתו במה שאמרו חז"ל שאין אדם נוגע במה שנוגע לחבירו כמלוא נימא בין לענין כבוד בין לענין ממונו, ממילא ירף ממנו היצר.

ביאור מידת הבטחון - איתא בתהילים "בטח בד' ועשה טוב" והענין הוא כי ללא הבטחון יקשה על האדם עשית הטוב, כי היצר יראה לו שלא כדאי לו עכשיו ללמוד תורה או לתת צדקה מפני שיפסיד בגלל זה, וע"י שיבטח האדם שלא יגרע ממנו מחמת שלא ביטל קביעותו לתורה ולא יתווסף לו ע"י שיעבור על רצון ד', ואף אם יריוח במקום אחד יפסיד במקום אחר בממונו או ביסורים, ולכן ע"י הבטחון יבוא לידי עשית טוב.

כתיב בישעיה "בטחו בד' **עדי עד**" והענין בזה הוא שגם בזמננו שיש הסתר פנים ואין ההנהגה גלויה כמו בזמן הבית, מ"מ צריך לבטוח בקב"ה. ויתבונן האדם שהעולם הזה הוא אינו אפי' כגרגר חרדל לעומת העולם העליון, שיש בו עולמות הרבה הכוללים בעולם היצירה שהוא עולם המלאכים, ועולם הבריאה, ועולם האצילות, ומספר המלאכים הוא לאין שיעור, וכולם צריכים להשפעתו של הקב"ה (ומזונם רוחני ודק), וא"כ כמו שלשום מלאך לא חסר השפעה, איך ידאג האדם מאין יתפרנס, ומוטל על האדם להתחזק בעשיית רצונו ולא לדאוג כלל, ואף שיש מורדים

יסוד ושורש העבודה

ההליכה לבית הכנסת, ומצוות מזוזה וציצית ותפילין–

היציאה מביתו לבית הכנסת כשהוא מעוטף בציצית ומעוטר בתפילין זו מעלה גדולה, ואיתא בזוהר הקדוש שהעושה כן ופוגש במזוזה בפתח ביתו מתחברים איתו ארבע מלאכים קדושים ומלוים אותו לבית הכנסת ומכריזים לפניו שיתנו לו כבוד, ורוח הקודש שורה עליו ומכריזה "ישראל אשר בך אתפאר", ומעידה עליו לפני הקב"ה, והקב"ה משתבח בו. ואם דירתו אינה סמוכה לבית הכנסת יקיים לכל הפחות מצוות מזוזה בכוונה הראויה לזכור את הקב"ה ומצוותיו. ובעת הליכתו לבית הכנסת ילך בזריזות ויכוין במחשבתו 'אני הולך לבית הכנסת לעבוד את בוראי יתברך שמו', ויכוין זאת כל עת ההליכה בשמחה עצומה.

ובכל עת שהאדם רואה את המזוזה יניח ידו הימנית עליה ויקבל עליו עול מלכות שמים ועול מצות שנכתבו בפרשת שמע ובפרשת והיה אם שמוע שבמזוזה, ויכוין במחשבתו בשמחה עצומה אני מאמין באמונה שלימה ואמיתית שאתה יחיד ומיוחד ומקבל עלי לקיים מצותיך הקדושים, וכבר נדפס בסדורים כמה פסוקים שיאמור האדם בשעה שמניח ידו על המזוזה בעת הליכתו לבית הכנסת, ואם אינו יכול לומר כל הפסוקים יאמר פרשת שמע לבד, ובכוונה הנ"ל.

ויזהר האדם מאד להתפלל תמיד מעוטף בציצית ומוכתר בתפילין, שזו מעלה גדולה, ויעשה ציציתיו חוליות חוליות, כל חוליא מג' כריכות, ושיעור אורכה של ציצית י"ב אצבעות, שליש

בקב"ה לא סילק הקב"ה רצונו לגמרי מן העולם שא"כ היה העולם בטל לגמרי.

ואמרו חז"ל כל התולה בטחונו בקב"ה הרי הוא מחסה לו בעולם הזה ובעולם הבא, והענין בזה כי המתחזק במידת הבטחון ונשמר מכל דיבור הגורם רע או צער לחבירו, אפי' מתי שחבירו מרע לו בענייניו הקב"ה נותן לו ממקום אחר, וכ"ש אם מעמיד עצמו מלריב עם חבירו עבור שנגע לו בענייניו מפני כבוד שמים, עשה כך מפני שלא יוכל להתאפק מלדבר דברים שלא כדין, ודאי יתן לו הקב"ה דבר אחר, אבל אם מתקוטט עם חבירו אפי' אם האמת אתו אין הדבר לנחת רוח לפני ד'. (פרקים ט' י' י"א).

שמירת הלשון ע"י זכירת מעשה מרים– נצטווינו לזכור בפה ולהשיב אל הלב, מה עשה הקב"ה למרים כשדברה באחיה, אבל אם לא יתבונן האדם בדבר זה אין הזכירה בפה מספיקה, והזכירה תורה "זכור את אשר עשה" צרעת שהיא עונש גדול שא"א להרפא ממנו בדרך הטבע, וטומאתו חמורה שיוצא מחוץ לג' מחנות, והוא חשוב כמות. ואמרו "למרים" אע"פ שהיתה צדקת ונביאה ולא דיברה אלא באחיה שאהבתו אלא רק השוותה אותו לשאר נביאים, ולא דיברה ברבים אלא עם אחיה בצינעא, ולא הועילו לה מעשיה הטובים להנצל מהעונש, ואמרו "בדרך" שעל ידי זה נתפרסם גודל כלימתה לכולם, ואמרו "בצאתכם ממצרים" שעדין לא נודע גודל העונש המגיע עבור זה (והמרגלים נענשו אח"כ מפני שראו מה אירע למרים ולא לקחו מוסר). וק"ו אנחנו אם לא נשמור עצמנו מלשון הרע ודאי נענש בצרעת או עונש אחר במקומו, וממילא חובה על האדם לדעת הלכות לשון הרע, כי אם זוכר מעשה מרים והיצר מפתה אותו שהדבר מותר לא תועיל לו הזכירה. (פרק י"ב).

כמה סיבות הגורמות ללשון הרע, והדרך להתרחק מאותם סיבות

כל הנ"ל מועיל למי שעדיין לא התרגל בעוון זה, אבל מי שהורגל בעוון זה וקשה לו לפרוש, צריך להתחקות על שורש העוון, כדי לטפל בסיבת הדבר, וכדלהלן.

כעס הוא סיבה ללשון הרע, וגנות הכעס– לפעמים הכעס גורם ללשון הרע, ומי שהוא כעסן גדול ואינו שולט בעצמו בזמן כעסו אין לו עצה להנצל מלשון הרע אא"כ יעקור מידה רעה זו מעצמו, וצריך לברוח מן הכעס כבורח מן האש כי אמרו חז"ל שבגלל הכעס ייצא חייב ביום הדין, ובידוע שעוונותיו מרובים מזכויותיו, ובעת הכעס מופקר אצל האדם התורה והמצוות, ואפי' שכינה אינה חשובה כנגדו, וכאילו הוא עובד ע"ז, ואיתא בזוהר הקדוש שהקב"ה ציווה להתרחק מההולכים בדרך רעה והבדיקה לזה היא לפי התנהגות האדם בעת כעסו, ועוד מצינו שהכועס מורידין אותו מגדולה שפסקו לו, וכל מיני גיהנום שולטים בו (מפני שע"י הכעס בא כמעט לכל העוונות), לכן צריך האדם להסיר הכעס מליבו וינצל מדינה של גיהנום ויזכה לחיי עולם הבא. (פרק י"ג).

ליצנות היא סיבה ללשון הרע, וגנות הליצנות– יש הנכשלים בלשון הרע מחמת הרגלם בליצנות, ועל כן יש להתבונן בגודל איסור הליצנות, שמלבד שהוא חוטא לעצמו שהרי הליצנות היא אחד מארבעה שאינם מקבלים פני שכניה, הוא גם מחטיא את הרבים בליצנות, וכל המחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה. וגם הוא מתעסק בדברים בטלים ומאבד הזמן שיכל לעסוק בתורה ולקנות חיי עולם הבא. ועל האדם להתבונן באלו היושבים בבית האסורים כמה שומרים על פיהם מכל מילה ומוכנים לסבול עבור זה מכות ובזיונות אע"פ שהעונש אינו בחיי נצח או מיתה, ק"ו הישיבה בחברת אנשי לצון שאין מי שמכריחם לזה, ואם ימנעו יזכו לחיי נצח, ואם ידברו עונשם גדול, וזה אפי' עבור דיבור אחד. וגם בעולם הזה האדם נענש ביסורים ומוזנותיו מתמעטים בעבור הליצנות, וליצנות אסורה אפי' בדרך מקרה, והיושב עם הלצים אפי' אינו עושה כמעשיהם מקבל פורענות כמוהם. (שם).

גאווה היא סיבה ללשון הרע, וגנות הגאווה– יש הנכשלים בלשון הרע מחמת שמחשיבים את עצמם שהם הכי חכמים, וכן מקנאים בחבריהם המכובדים, ונדמה להם שכבודם נפחת בגלל חבריהם, ולכן מחפש חסרונות בחבירו כדי להקטין שמו ולהראות מעלתו עליו, ופעמים יבוא לידי ד' כיתות חנפים שקרנים מדברי לשון הרע וליצנים. ועל כן יתבונן תמיד כי הוא בא מטיפה סרוחה והוא עתיד לילך למקום עפר רימה ותולעה, וגם יתבונן בחומר עוון הגאווה, שהוא מתיר"ג מצוות, וכאילו עובד ע"ז וכאילו כופר בעיקר ושכינה מיללת עליו ושמו אבד ומתמעט וגופו מחולל על הבריות, ויתבונן בגודל עונש הגאווה בעולם הזה ובעולם הבא, שמתמעט כבודו, והקב"ה אומר אין אני והוא יכולים לדור בעולם, ואין עפרו ננער בתחית המתים (מידה כנגד מידה שלא נתן ליבו מה יהיה בסופו). ואם יתבונן בגודל ענייתו בתורה ומצוות לא יהיה לו במה להתגאות, ואפי' יש לו מעט תורה ומע"ט ידע כי לא הגיע לחצי ואפי' שליש ממה שהיה יכול (והחכמה אינה שלו אלא ניתנה לו לצורך עבודת ד', ויתן דין וחשבון על כל יום שלא עסק בתורה). (פרק י"ד).

יש הנכשלים בלשון הרע מחמת יאוש מלהזהר מעוון זה, ואמנם היאוש אינו נכון כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואם התורה כתבה איסור זה (ולא כמו מידות קדושות שנאמרות רק ליחיידים) מוכח שכל אדם אם ישים עיניו וליבו על דרכיו יכול להזהר מזה, ויסכים שלא לדבר לשון הרע, הבא ליטור מסייעים אות, והקב"ה ברא את האדם ישר ובכוחו למשול ביצר הרע, והאדם מביא את היצר הרע עליו, ומה שאמרו חז"ל וכולם באבק לשון הרע היינו אם לא יתן עיניו וליבו על דיבורו. (פרק ט"ו).

יש הנכשלים בלשון הרע מחמת שהדבר נעשה בעיניהם כהפקר ע"י שהם רואים שאיסור זה הוא כהפקר אצל הרבה בני אדם, והעצה לזה שיחשוב האדם שאילו היו הוא ובני עירו חולים במחלה קשה ודאי היה מחפש רפואה אף שבני עירו לא היו מחפשים, וק"ו בענייני הנפש שזה נוגע לחיי נצח. (שם).

(בפה), ובזמן הנחת תפילין של יד יפשוט זרוע שמאלו היטב כמבואר בזוהר הקדוש, ובעת שיכרוך ג' כריכות באצבע צרידה לא יעשה זה כמצות אנשים מלומדה, אלא יכוין שהוא עושה בזה תיקון גדול בעולמות עליונים, ויזהר מאד שיהיו התפילין של ראש מונחים באמצע הראש ממש, ולמעלה מהמצח מהתחלת עיקרי השער כמבואר בשו"ע, וכן יזהר שהקשר יהיה ממש באמצע העורף, ולמעלה בעורף, ויזהר מאד מאד מלהסיח דעתו מהתפילין, ומי שאינו נזהר מזה עונשו גדול, ורק בשעת תפילת י"ח ובזמן הלימוד לא שייך היסח הדעת בתפילין בעוד שהוא מכוין כוונת התפלה ומעיין בלימודו. וראוי לכוין בשמחה בשעה שהוא ממשמש בתפילין בקריאת שמע בפסוק "וקשרתם לאות" וגו' ובכל התפילה, שתפילין אלו הם אות שאתה יחיד ומיוחד שהוצאתנו מארץ מצרים, ויזהר להניחם תמיד גם בזמן הלימוד. (פרק ט').

הכניסה לבית הכנסת– בשעה שהאדם הולך לבית הכנסת יקבל על עצמו שלא ישיח בבית הכנסת שיחת חולין ח"ו, שזה עוון פלילי, וקודם התפילה יטול ידיו כמבואר בשו"ע סימן צ"ב, וכשמגיע לפתח בית הכנסת ימלך באבות הקדושים, שהם תיקנו להתפלל לפני ד', ויאמר 'ואני ברוב חסדך אבא ביתך - בזכות אברהם, אשתחווה אל היכל קדשיך - בזכות יצחק, ביראתך - בזכות יעקב, רבונו של עולם בזכות שלשת אבות אלו אבוא לבית הכנסת להתפלל לפניך, ובזכותם תעלה תפילתי לכתר על ראשך', וכשיבא כנגד ההיכל יאמר 'אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך' וישתחווה השתחוויה גדולה ויכוין שמשתחווה לבורא יתברך ומיראתו אותו, ואח"כ יעמוד במקום קביעת תפלתו ויתחיל

להתפלל, וקודם התחלת התפילה זיהר מאד לקבל על עצמו מצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך", ויכניס אהבה עצומה בליבו לאהוב כל אחד מישראל כגופו וכנפשו, כדי שתעלה תפילתו כלולה מכולם.

תחילת התפילה – אם לא בִּירך ברכות השחר לפני תיקון חצות טוב לסדרם בבית הכנסת עם שאר התפילה, כדי שאחרים יענו אמן אחר ברכותיו, שזו מעלה גדולה בברכה. ואח"כ יאמר פרשת העקידה עם התפילה שלפניה ולאחריה, ובשבת 'יאמרנה בלא התפילה, ואח"כ יאמר 'לעולם יהא אדם' וכו', ובקריאת שמע שקורא אז זיהר לקרוא שמע ובשכמל"ו בכוונה עצומה ממש כמו בק"ש דיוצר גם אם מתפלל כותיקין וקורא ק"ש לפני הנץ החמה, כי צריך האדם לקרוא ד' קריאות בכל יום, בקרבנות, ביוצר, במעריב, ועל המיטה, ובכולם קורא ג' פרשיות מלבד בק"ש זו דקרבנות, ואם הוא משער שעד שיגיע ליוצר יעבור זמן ק"ש יקרא כבר אז ג' פרשיות ויכוין לצאת בזה ידי חובת קריאת שמע, וראוי לעשות כך בכל יום שמא ח"ו לא יקרא קריאת שמע בזמנה, אך יתאמן לקרוא קריאת שמע דיוצר בזמנה, כי זה דוחק גדול לצאת בקריאת שמע דקרבנות ידי חובת קריאת שמע, ובפרט שקוראה אז בלא ברכותיה שלפניה ושלאחריה, אך אין דנין אפשר משיא אפשר. ואח"כ יאמר השבחים של 'אתה הוא' הראשון (שמקורו בירושלמי) והשני (שמקורו בתנא דבי אליהו) בכוונה ובשמחה, כי יש בהם שבחים נפלאים ותפילות, ובשבחים אלו מעיד האדם על אלוקותו יתברך, ובנוסח שמביא הטור יש חתימה בשם, והבית יוסף לא הכריע בזה, ובשם הראיז"ל מובא שאין לחתום בשם אלא ברוך המקדש את שמו ברבים. (פרק י').

קרבנות – גודל מעלת אמירת הקרבנות תקצר היריעה מהכילם, ואיתא בזוהר הקדוש שע"י אמירתם בכונה המלאכים שמזכירים עוונותיו לא יכולים להרע לו אלא רק לעשות לו טוב, ואמירתם מכפרת על כל ההרהורים והמחשבות של הלילה, ויש לדקדק באמירת הקרבנות ולדקדק בתיבותיהם, ויאמר פרשת התמיד, ואח"כ יאמר הפסוק "ושחט אותו" וגו' שזה מזכיר את עקידת יצחק, ואח"כ יאמר פרשת הקטורת, שקריאתה בכל יום מציילה מפגעים רעים ומרהורר רע ודין רע, ומסייעת לו לחזור בתשובה, ויכוין ויתבונן בדברים, ועי"ז יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ודבר זה חביב מאד לפני הקב"ה, וזה הוא קיום העולם למטה ולמעלה, וצריך לאומרה לפני התפילה בבוקר ובערב במתינות ובכוונה ובדקדוק באותיותיה, והאר"י מזהיר שימנה את ה"א סממנים באצבעותיו כדי שלא יטעה. ויש מעלה גדולה לומר הקרבנות בכל יום על סדר התפילה, ובעיקר יש להזהר לומר פרשיות הכיור ותרומות הדשן והתמיד ומזבח מקטר קטורת וסממני הקטורת ועשייתה, כי טוב מעט בכוונה וכו', ואיתא בזוהר הקדוש שיאמרם בסדר הנ"ל, ולפניהם יאמר פרשת בראשית עד יום אחד. ובורית כרשינא הם ב' דברים, ויש להביא תשעה קבין משניהם, ואם חיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה היינו הכהן גדול שמביא לפני ולפנים, שבאופן זה בא ללא קטורת וכתוב "וכסה ענן הקטורת... ולא ימות", ואח"כ יאמר הפסוקים "ד' צבקות עמנו" וגו' כל פסוק ג"פ בהתלהבות גדולה ובכוונה עצומה, (והאבודרהם והבית יוסף הביאו מהירושלמי שפסוקים אלו לא יוזזו מפיו של אדם), ואח"כ יאמר "וערבה" וגו', ואח"כ שאר הפסוקים כפי שנדפס בסידורים, ואח"כ אביי הוה מסדר וכו', ואח"כ תפלת ר' נחוניא בן הקנא 'אנא בכח' כו', ויזהר לאומרם בכוונה עצומה ובמתינות גדולה, ויחלק באמירתו כל שתי תיבות בפני עצמם, ותפילה זו היא מתיקוני התפלה המיוסדים על סדר תקון עולמות העליונים, ועיקר הכוונה הפשוטה לכוין היטיב פירוש המילות של תפילה זו, ויאמר אחריה בשכמל"ו, ואח"כ יאמר הרבון הנדפס בסדורים, ופרק איזהו מקומן עיין בכתבי הראיז"ל גודל מעלתה, שכל משנה ומשנה של פרק זה הוא תקון בפני עצמו בעולמות העליונים, ולכן זיהר לאומרה בהבנת פירושה ובמתינות. וכלל הכוונות של כל הנזכר עד הנה יש לכוונם לפני אמירתם, וכן יכוין קודם כל אמירה בזה האמירה אני רוצה לעשות נחת רוח ליוצרי ובוראי יתברך ויתעלה, ואז בוודאי תעשה אמירתו רושם ותיקון בעולמות העליונים אף שאינו יכול לכוין כוונת הראיז"ל, כי רחמנא לבא בעי. וכוונה זו של עשית נחת רוח לבוראנו יתברך היא כוונה נפלאה ועצומה בכל העבודות, ובפרט באמירת תיקוני התפילות ולימוד תורה הקדושה, וגם באמצע התפלה או השבח או הלימוד יתעורר האדם אל כוונה זו. ואחר ברייתא דרבי ישמעאל אומרים קדיש, וקדיש זה הוא ג"כ מתיקוני התפילה, ונוסח עושה שלום הוא 'עושה שלום במרומיו הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו' וכו'. ואם לא אמר האדם פרשיות קדש ווהיה כי יביאך תיכף אחר הנחת תפילין, יאמר פרשיות אלו כאן, כדי לומר ד' הפרשיות בסדר שהם כתובים בתורה, אא"כ מושער בעצמו שע"ז יאחר תפילת הציבור.

ע"כ תיקוני תפלות של עולם העשיה. (פרק י"א).

גודל מעלת ותיקון התפילה – נעים זמירות מלך ישראל כשהשיג ברוח קדשו גודל מעלת ותיקון התפלה, וראה שבני אדם מזלזלים בזה, דיבר ברוח קדשו ואמר "כרום זלות לבני אדם", ודרשו חז"ל אלו דברים שהם עומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם, שידעו מה הם מפסידים, ובזוהר הקדוש יש בערך ק"כ מאמרים בגודל מעלות ותיקון התפילות בעולמות העליונים, ולאהבת הקיצור נביא רק מקצת מהדברים, להתעורר לבוא אל שעבוד כוונת התפילה. וגודל מעלת התפילה דרך כלל מבוארת בגמרא (ברכות ל"א) 'גדולה תפלה יותר ממועשים טובים, שאין לך גדול במועשים טובים כמשה רבינו ע"ה ואפ"ה לא נענה אלא בתפילה, ואיתא התם שהתפילה גדולה יותר מכל הקרבנות, ועוד כמה מאמרים. ואיתא בזוהר הקדוש שהתפילה מנחלת כח למעלה וממשיכה ברכות לכל העולמות, ומהם נמשכת ברכה לתחתונים, והמברך לקב"ה יתברך, ומי שלא מברך לקב"ה לא יתברך, וכאשר התפילה מתחילה לעלות המלאכים עולים איתה ונכנסים בכל הרקיעים וההיכלות עד השער של פתח העליון, ושם התפילה נכנסת לפני המלך להתעטר, והקב"ה קורא לו שלום למטה ולמעלה, וכאשר הוא מסתלק מן העולם נשמתו עולה ובוקעת בכל הרקיעים ואין מוחה בידה, והתפילה שהיא עבודה פנימית ולא עבודה שע"י מעשה היא עיקר הכל, והיא בוקעת אוירים ורקיעים ופותחת פתחים ועולה למעלה, וכל השרים הממונים מחכים לאותו הדיבור של התפילה שעולה באויר, ונושקים לו, ואומרים אשריכם ישראל שאתם יודעים לעטר את אדונכם בעטרות קדושות, אשרי אותו הפה שהדיבור של עטרה זו יצא ממנו, וכל עולה הדיבור מרקיע לרקיע, והתפילה מתעטרת בעטרות בשמים של גן עדן, וברקיע החמישי נמצא הממונה על המלחמות של שאר העמים, וכשהתפילה עולה מזדעזע הוא וכל המחנות שלו ונשבר כוחם ויוצאים ומשתחוים ומעטרים את התפילה ההיא, וברקיע השביעי מכניסים את התפילה לשר הנכבד העליון (סנדלפ"ן) שכל מפתחות אדוניו בידו, והוא מכניס את התפילה לשעה היכלות של המלך, והקב"ה מתעטר באותה תפילה, ובונה מדיבוריו עולמות, ומתקן לאותו אדם בעולם הבא כסא ועטרה, וממליכים אותו למעלה על העולמות שתיקן לו הקב"ה, והקב"ה מברך ומקדש אותו, וכיון שאין קדושה בפחות מעשרה הקב"ה עושה לו עשר חופות בגן עדן, כי הקדושות של הקב"ה עם שכניתו הם קדושת קדוש קדוש קדוש ושבע ברכות של קריאת שמע (בשחר שתיים לפניה ואחת לאחריה ובערב שתיים לפניה ושתיים לאחריה), ואין הפה יכול לומר את השכר שלו בעולם הבא שהוא לדורי דורות. ע"כ דברי הזוהר הקדוש, ובידיעת גודל המעלה ותיקון התפילה בכל העולמות תבוא ההתלהבות לעבוד את הקב"ה באהבה ויראה, ובזה יזכו לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו.

ומקיימים בתפילה ע"י הדיבור שש מצוות, והם: יראה (בפסוקי דזמרה ובפרשיות הקרנות והקטורת), ברכה (בישתבח ויוצר אור ויוצר המאורות), אהבה (באהבה רבה וואהבת), ייחוד (בשמע ישראל), וברכת כהנים, ומסירות נפש, וכשמגיע למקומות הללו צריך לכוין ליבו ורצונו להשלים את המצוה התלויה בענין ההוא, ואז מכריזים עליו ואומרים "ויאמר לי עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר", והאדם העוסק בעבודת רבונו כל הבריות שבעולם ואפילו שרפים וחיות ואופנים לא נבראו אלא כדי לסייע לו. (פרק י"ב).

שער השיר

גודל מעלת זקיפת הידים בתפילה או בהודאה ושבח לקב"ה הוא לאין ערך ותכלית, ויש עשרה מלאכים הממונים על פריסת הידים לקבל אותה תפילה או ברכה ולתת לו כח לכבד את ד' הקדוש בכמה סודות עליונים, והם ממרכים את הפורש ידיו, וכל העלמות העליונים הקדושים מתייחדים ומתקדשים ע"י עבודה זו, וכל הסטרא אחרא נכפים ומתבזים, ויזהר שלא לחבר כפות הידים אלא יהיו רחוקים קצת זה מזה, ויד ימין תהיה מעט למעלה מיד שמאל, ויזהר לא לפרוש ידיו לחינם שלא בשעת תפילה או שבח והודאה כדי שלא תשרה עליו קללה ויענש על כך. (פרק א').

דקדוק המילות – בכל התפילה ובכל ברכה והודאה צריך לדקדק שכל תיבה שמוציא מפיו תהיה שלימה, והיינו שיתן ריוח בין הדבקים, כמבואר בשו"ע סי' ס"א, כי תיבה שאינה שלימה במתכונתה לא תעשה פעולה ולא תעלה לרצון לפני הבורא ית"ש, כי אינה נחשבת לתיבה כלל, ולפעמים נראה כמחורף ומגדף, ולמדו זאת בגמרא (ברכות ט"ו:) מדכתוב "ולומדתם" – שיחא לימודך תם, כגון "על לבבך" וכו' שהתיבה מסתיימת באותה אות שמתחילה התיבה שלאחריה, ובתוס' שם מוסיפים כגון "וחרה ואף" וכן וראיתם אותו" וכדומה שצריך לתת ריוח בין מ' שבסוף תיבה לא' שבתחילת התיבה לשאחריה, וכלל גדול אמרו

המדקדקים שגם בכל אות 'נח נראה' (והיינו שכל אותיות הא' ב' אף כשאין להם ניקוד הם מודגשות במבטא, מלבד אותיות והי"א שלפעמים הם 'נח נסתר' שאינם מודגשות במבטא, וא' כשהוא ללא ניקוד הוא תמיד נסתר) שבסוף תיבה וא' שבתחילת תיבה שלאחריה צריך ליתן ריוח ביניהם שלא תיבלע אחת בחברתה, ועוד כלל אמרו לתת ריוח בא' שאחרי 'נח נראה' כדי שלא תיבלע, ומזה נלמד להזהר בין כל 'נח נראה' שבסוף תיבה לאותיות הע"י שבתחילת תיבה, וכן באמצע תיבה אחרי שזו נח אם התיבה הבאה מתחילה בא' או בע' הם עלולים להבלע, כגון שתפארת ישמע תפרת, ובשעריך ישמע בשריך. וכן יש אותיות שהם ממוצא אחד, והם עלולות להתחלף, כמו א' וע', או אותיות בומ"פ, או דנטל"ת, או זססר"ן או גיח"ק, וצריך להזהר בזה בין כאשר אותיות אלו הם באמצע התיבה, כגון "ואהבת" שלא ישמע ואהפת, ובין כאשר אות אחרונה של תיבה היא מאותה מוצא של האות הראשונה של התיבה שלאחריה כגון "מעט דבש" שלא ישמע מעדבש.

ולכן צריך האדם להזהר בזה עד מאוד ולהרגיל את עצמו בכל התפילה, ובתחילת הרגלו יוציא המילים מפיו כמונה מעות ממש, עד שירגיש בעצמו שלא יכשל ויוכל לאומרם אף במהירות קצת, והרגל נעשה טבע, להוציא מילים עם כל האותיות, וידוע מהזוהר הקדוש שבכל אות ואות ובכל קץ וקוץ תלויים כמה וכמה רבבות עולמות עליונים ועלמלים, וכשהאדם מוציא מפיו התיבה באותיותיה כתקונה מנענע כל העולמות העליונים התלויים בהם, אך כשאין האדם נותן דעתו ולבו אל הרגשת המבטא היטב ומחליף תיבה זו לתיבה אחרת שאינה כלל בתיקון סדר התפילה, הוא גורם פגמים גדולים רחמנא לליצלן באותם העולמות העליונים הקדושים התלויים באותם אותיות של תיבה זו, ואין יעמדו לפני הבורא ית"ש, אי לאותה בושה, ועל כן לבך יהגה אימה ולבך תשית לדעת הרגשת המבטא היטב הן בקריאת שמע הן בתפילה הן בקריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום בכל ערב שבת קדש, להוציא כל תיבה ותיבה בשלימותה, וכן בברכות הנהיגן אם לא יאמר הברכה כתיקונה נמצא שאכל או שתה בלא ברכה ונקרא גזלן ומועל, לפי שנהנה מעולם הזה בלא ברכה, ואוי לאותה בושה, ולכן חייב גדול על האדם להרגיל עצמו בזה. (פרק ב').

הנה הזמירות והשבחים אין צריך לזרז לאומרם בכונה והתלהבות, כי התיבות בעצמם באמירתם והבנתם מלהיבים לב האדם, אך נפרט בכמה מקומות של שבחים כוונות ישרות, ותן לחכם ויחכם עוד אל השאר.

מזמור שיר חנוכת הבית לדוד הוא תיקון גדול מתקוני התפלות לאומרו קודם ברוך שאמר, ובמזמור זה ראוי לכוין כדלהלן: כשיהיה לאדם איזה מיחוש או חולי, לו או לבני ביתו, ויתרפאו, כשיאמר "שועתי אליך ותרפאני" יתן בליבו שבח והודאה לד' בכונה עצומה. ובפסוק "ד' העלית מן שאלו נפשי" וגו' יתן בליבו שבח גדול בשמחה עצומה על שנתן חלקו וגורלו בתוך מכירי ועובדי א'ל אמת, וצריך לידע שכל ספר תהלים חבר דוד המלך ע"ה ברוח הקודש על כלל ישראל, וגם התיבות שמורים שדוד אמרם בשביל עצמו, מרומז בהם גם על כל איש בפני עצמו. ובפסוק "מה בצע בדמי" יתפלל במחשבתו שלא ימות הוא ולא אחד מבניו ולא שום אחד מישראל קודם זמנו, כי בודאי כל אחד מישראל מרומם ומשבח להבורא יתברך בעודו בחיים. ובפסוק "שמע ד' וחנני" וגו' יכוין ויתפלל על עצמו ועל כלל ישראל. ונקוט האי כללא בידך, בכל פסוק שמדבר איזה ענין תפלה בלשון יחיד, לא יהיה כוונתו רק על עצמו, אלא על כלל ישראל. ובתיבות "ד' אלוקי לעולם אודך" יקבל עליו במחשבתו קבלה אמיתית בשמחה עצומה שישבח ויודה להבורא ית"ש הוא ובניו ג"כ ע"י שיחך אותם לזה כל ימי חייהם.

ואחרי מזמור זה יאמר בעמידה ד' מלך ד' מלך ד' ימלוך לעולם ועד ב' פעמים, ואח"כ יאמר פעם אחת מעומד הפסוק "והיה ד' למלך" וגו', ומעלתם גדולה, ויזהר לאומרם בכוונה ובשמחה, ואח"כ יאמר הפסוק "הושיענו" וכו' כפי הסדר שנדפס בסידורים.

ברוך שאמר – אח"כ יאמר השבח הגדול של ברוך שאמר, ויתלהב לב האדם לומר אותו בכוונה ובשמחה עצומה מאוד, כי תיקונוהו אנשי נסות הגדולה על פי פתקא דנפל מן שמיא, ויש לאומרו במתינות גדולה ולא במהירות, ויתבונן בכל שבח של כל ברוך חכמתו הנפלאה וגבורותיו, ויתן הודאה ושבח לבורא ית"ש, וישמח שמחה עצומה על גודל אלקותו ית"ש בבריאת מעשה בראשית ובגודל רחמנותו על בריותיו וגודל אלוקותו הנצחית לעולמי עד, ושעשה לבדו את כל הבריאה, ובברוך מרחם על הבריות יכוין גם על עצמו, שברוב רחמנותו יתברך סובל עוונותיו ומאריך אפו עליו, ויתן במחשבתו הודאה ושבח לו יתברך על זה. (פרק ג').

משנה ברורה

מסימן תכ"ח עד תכ"ט ס"ח א'

הגיוס שגנה הש"ע שבהם נקבע ראש חודש, האם בחודש מעובר הכונה ליום הראשון או ליום השני?
א' ליום הראשון.
ב' ליום השני.
ג' פעמים כך ופעמים כך.

מה חל באותו יום שחל יום הראשון של פסח?
א' שבועות.
ב' תשעה באב.
ג' ראש השנה.

איזה פרישות מפרידים כשיום ראשון של פסח חל בשבת?
א' תזריע מצורע.
ב' י"א תזריע מצורע וי"א מטות ומסעי.
ג' י"א תזריע מצורע וי"א ברה בחזקתו.

האם יש קפידא היכן להוסיף קרואים בפרישת האזינו?
א' לא.
ב' כן, ויוסיפו אחרי סיום השירה.
ג' אין מוסיפים קרואים בפרישת האזינו.

באיזה פרשה כשהבעל קורא כון הוא יעלה עד סוף הקללות, ושאר הקריאות יעלו משם והלאה?
א' בפרשת בחוקותי.
ב' בפרשת כי תבוא.
ג' שתי התשובות נכונות.

לפי איזה שיטה אין להפסיק באמצע שמונת הפסוקים האחרונים של התורה?
א' אם יהושע כתבם.
ב' אם משה כתבם בדמיו.
ג' לכל השיטות.

איזה הפטרה קוראים בדרך כלל כשהפרישות מוחברות?
א' של הפרישה הראשונה.
ב' של הפרישה האחרונה.
ג' מה שירצו יעשו.

שמירת הלשון

שער התבונה פרק י"ג יזה לשון עד פ"ד, וזנה כאשר

מה בכלל איסור ליצנות?
א' לא להתלוצץ אפילו בדרך מקרה ועראי.
ב' שלא לישב בחברת ליצים.
ג' שתי התשובות נכונות.

איזה איסור יש בנאוו?
א' לא תעשה דאורייתא.
ב' איסור דרבנן.
ג' אין בזה איסור, אבל זה מביא לידי לשון הרע ועוד איסורים.

משנה ברורה

מסימן תכ"ח עד סוף סימן תכ"ז

איזה הפטרה כתב הרמ"א שגנה לקרוא כשיש חתן?
א' שוש אשיש.
ב' ותשר דבורה.
ג' רני ושמוני בת ציון.

מהי חתימת הברכה הדבועית במוסף של שבת ראש חודש?
א' מקדש השבת וראשי חדישים.
ב' מקדש השבת וישראל וראשי חדישים.
ג' מקדש השבת וישראל והומנים.

מהו השיעור שניתן לעשות בו קידוש לבנה כשהלבנה נחשפתה בעינים?
א' שראים את רוב הלבנה.
ב' שניתן להתבונן לאורה בדברים הנכונים לאור הלבנה.
ג' שיכול להכיר לאורה את פני חבירו.

מדוע אין מקדשים את הלבנה לפני יום המפירות?
א' כיון שלא שריים בשמחה מאמת הדיו.
ב' כדי לצאת במצאי יום המפירות מוחל אל חיל.
ג' כדי לקבל פני השכינה כשאנו נקיים ללא עונות.

עד מתי ניתן לקדש את הלבנה?
א' עד שיעברו ט"ו יום מעת לעת מזמן המולד.
ב' עד ט"ו לחודש, ואינו תלוי בזמן המולד.
ג' עד ט"ו לחודש ועד בכלל.

מדוע מקדשים את הלבנה כשעומדים תחת כיפת השמיים?
א' כדי שיראו את הלבנה היטב.
ב' כדי לקבל פני שכינה בדרך כבוד.
ג' כדי לפרסם את הדבר.

מה נכון להזכיר בברכת החודש כשנה מעוברת למסקנת האחרונים?
א' אדר הראשון ואדר סתם.
ב' אדר סתם ואדר השני.
ג' אדר הראשון ואדר השני.

שמירת הלשון

שער התבונה מחילת פרק י"ב עד פרק י"ג יזה לשון

האם זכירת מה שאירע ליזכר לזכות בפה או בלב?
א' רק בלב.
ב' רק בפה.
ג' לזכור בפה ולהשיב אל ליבנו.

מדוע ייחדה התורה לזכור איזה עונש קיבלה מרים בגלל שדיברה על משה?
א' לזכור שקיבלה עונש צרעת שהיא עונש קשה עד מאד וא"א להרפא ממנו בדרך הטבע.
ב' לזכור שקיבלה עונש צרעת שטומאתה חמורה עד מאוד.
ג' שתי התשובות נכונות.

משנה ברורה

תל"ג ד' ע' תל"ד ד'

האם חורי הבית והמוכר מגו' טפחים טעונים בדיקה?
א' כן.
ב' לא.
ג' לא, אלא מצויים תינוקות בבית.

האם צריך לבדוק את התקרה שנמצאת מתחת הגג המשופע אם דרך להשתמש שם?
א' לא.
ב' צריך, ואין להקל למוכרם לגמרי.
ג' צריך, ויש להקל למוכרם לגמרי עם החמץ שיש שם.

חור שבין יהודי לנכרי, האם צריך לבדוק?
א' יבדוק עד מקום שידו מגעת.
ב' יבדוק ב"ד לאור היום.
ג' אין צריך לבדוק כלל.

האם השמש צריך לבדוק חמץ בבית הכנסת?
א' צריך לבדוק כליל י"ג, ויכולים לברך על בדיקה זו.
ב' א"צ לבדוק, כיון שהחמץ אינו של השמש.
ג' צריך לבדוק, אבל יכול לבדוק לתחילה אפילו ב"ג ביום כיון שיש שם הדבה אור.

האם כיבוד הבית ביום י"ג ניסן מועיל שלא יצטרכו בדיקה?
א' לא.
ב' בסתמא לא, אבל אם כוונתו לבדוק החמץ ולבערו זה מועיל.
ג' אם במק לאור הני בחורים וסדקים זה מועיל.

איה חמץ צריך להגניע מומן הבדיקה?
א' את החמץ שמשירי לאכול.
ב' את החמץ שמוצא בבדיקה.
ג' שתי התשובות נכונות.

מותי צריך לנטל את החמץ?
א' גם בלילה לאחר הבדיקה וגם ביום לאחר השריפה.
ב' גם בלילה לאחר הבדיקה וגם ביום לפני השריפה.
ג' או בלילה לאחר הבדיקה, או ביום לפני השריפה.

שמירת הלשון

אלו דברים נגזרים בעון שנאות חיות?
א' מריבה בבית, הפלת נפלים, מיתת בוי' כשדם קטנים.
ב' שביתו נחרב, וכולם שנאותם אותנו, והוא מוכרבה לקליפת הטומאה.
ג' שאינו מאריך ימים וממנו כלל.

המספר לשון הרע על תכירו באופן שהמספר צודק, האם שייך שהוא יענש על כך?
א' לא.
ב' רק אם הוא עצמו עבר עבירה כזו לפני הסיפור ענוש יענש.
ג' גם אם אחרי הסיפור הוא יעבור על אותו דבר ענוש יענש.

משנה ברורה

תכ"ט ב' ע' תל"ג ט"ז סע"ג א'

מדוע אין נפילת אפים בכל חודש ניסן?
א' מפני שהוא ראש חדשים.
ב' מפני שהוא החודש אינו ראוי לנפילת אפים, לכן עושים קול קודש.
ג' תיקנו כן מפני שהיו סורדים בצרכי התה.

באיה יום בשבוע הל' י' ניסן בשנה שיצאו ממצרים?
א' שבת.
ב' יום ראשון.
ג' יום חמישי.

מותי ראוי להתחיל בבדיקת חמץ?
א' מיד בצאת הכוכבים שיש עדיין קצת מאור היום.
ב' אחרי שכבר אין אור יום כלל.
ג' מתי שירצה יתחיל, ובלבד שיהיה בלילה.

מי שהתחיל ללמוד כליל י"ד לפני בדיקת חמץ, מה יעשה?
א' יפסיק ויבדוק.
ב' אינו צריך להפסיק.
ג' מוחלוקת.

מה יעשה מי שדיבר באמצע בדיקת חמץ אחרי שהתחיל לבדוק?
א' צריך לחזור ויברך.
ב' אין צורך לחזור ולברך.
ג' אם דיבר לצורך הבדיקה לא יחזור ויברך, אבל אם דיבר בדברים אחרים יחזור ויברך.

בעל הבית ששולח שליח לבדוק ואינו בודק בעצמו כלל, מי יברך?
א' בעל הבית.
ב' בעל הבית קודם, אבל בעה"ב יכול לכבד את השליח לברך.
ג' רק כנגד השמש ממש.

איה מקום אין צריך לו כשבדוק ביום?
א' רק מקום שאינו מקורה.
ב' גם מקום מקורה שיש לו רק ג' דפנות.
ג' רק כנגד השמש ממש.

שמירת הלשון

מה כוונת הל' שכולם נכשלים באבק לשון הרע?
א' שלא יתכן שהאדם יצלל כל ימי חייו מעונן זה.
ב' שכלא שיתן עינו ליוני על דיבורו ודאי יכשל בוה.
ג' שכלא שיתרחק האדם מחברות א"א שלא יכשל בה.

מותי מידת הנגזרות?
א' אדם שבמקום לזכור טובה יש לו טענות למה לא עשו יותר טוב.
ב' אדם שדרכו להתלונן ולהפח בכל דבר את הרע.
ג' אדם שמעורר תמיד בני אדם לעשות מחלוקת.